

ЗАПРОВАДЖЕННЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ «ЕКСТРАВЕРТИВНИЙ» ТА «ІНТРОВЕРТИВНИЙ» СТОСОВНО ХАРАКТЕРИСТИК ІНТЕР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНИХ МУЗЕЇВ

069:747:159.9

Бондаренко І. В. Ван Чжаохуй. Запровадження категоріального апарату «екстравертивний» та «інтровертивний» стосовно характеристик інтер'єрного простору сучасних музеїв. У статті на основі узагальнюючого дослідження встановлено, що терміни «екстравертивний» та «інтровертивний», що є запозиченими з психології, протягом останніх 20 років вводяться в науковий обіг і використовуються при описі архітектурних об'єктів. Різноманіття варіантів диференціації інтер'єрів за їх зв'язками з навколишнім середовищем, яке визначається архітектурним рішенням музейної споруди, позначило завдання більш точної категоріальної оцінки.

Існуюча інтеграція зазначених термінів до наукового апарату, стосовно опису архітектурних об'єктів, дозволяє застосувати вищевведені визначення в характеристиці інтер'єрного середовища музеїв. Диференціація інтер'єрів за ознакою зв'язку з навколишнім середовищем на екстравертивні (відкриті, такі, що дозволяють сприймати зовнішню обстановку), інтровертивні (закриті, такі, що виключають можливість сприйняття екстер'єру) і мішані інтровертивно-екстравертивні типи дає можливість більш точно характеризувати інтер'єрне середовище музеїв з позицій його оцінки в процесі сприйняття.

Ключові слова: музей, інтер'єр, дизайн, архітектура, екстравертивний, інтровертивний.

Бондаренко І. В., Ван Чжаохуй. Введение категориального аппарата «экстравертивный» и «интровертивный» в отношении характеристик интерьерного пространства современных музеев. В статье на основе обобщающего исследования установлено, что термины «экстравертивный» и «интровертивный», заимствованные из психологии, на протяжении последних 20 лет вводятся в научный оборот и используются при описании архитектурных объектов. Многообразие вариантов дифференциации интерьеров по их связям с окружающей средой, которое определяется архитектурным решением музейного сооружения, обозначило задачу более точной категориальной оценки.

Существующая интеграция указанных терминов в научный аппарат, применительно к описанию архитектурных объектов, позволяет применить вышеприведенные определения в характеристике интерьерной среды. Дифференциация интерьеров по признаку связи с окружающей средой на экстравертивные (открытые, позволяющие воспринимать внешнюю обстановку), интровертивные (закрытые, исключающие возможность восприятия экстер'єра) и смешанные интровертивно-экстравертивные типы дает возможность более точным образом характеризовать музейную интерьерную среду с позиций оценки ее в процессе восприятия.

Ключевые слова: музей, интерьер, дизайн, архитектура, экстравертивный, интровертивный.

Bondarenko Irina, Wang Zhaohui. The introduction of categorical apparatus "extraverted" and "introverted" with respect to characteristics of interior space of modern museums.

Cultural development of modern society is marked by active organization of museums. A modern museum is not only a place of storage and scientific study of certain artifacts, but also an institution that implements recreational and entertainment opportunities. However, impression of visiting the museum is formed not only by exhibits that the museum has, but also by design solution of both the exposition itself and the museum space that determines the visitor's mood and shapes his/her experience and understanding. In this aspect, the fact that the architecture of museum structures greatly influences the organization and perception of expositions placed in it, is unconditional. So, it provides solutions in its extreme positions that are almost opposite to each other: forming interiors either completely isolated from the environment or entirely open to it. Modern technical achievements make it possible

to create buildings with huge glazing areas, which blur the line between everyday life and the world of exposition. These include such famous buildings as the Museum of Modern Art in New York (MoMA) (architect Taniguchi), The Quai Branly Museum in Paris (architect Jacques Nouvel), Ordrupgaard Museum in Copenhagen (architect Zaha Hadid) and many others. Thus, when analyzing and describing the whole variety of design solutions of expositions, there arises the need of clear differentiation of interior spaces from the terminological point of view. Thus, **the purpose of publication** is to determine the terminological apparatus necessary for describing interiors of museum institutions on the basis of connection of exposition spaces with the environment.

The research work was carried out on the basis of system analysis method, where museum structure was considered from the standpoint of establishing numerous structural links between its basic elements, in particular the architecture of the building itself, its interiors and ways of interaction with the exterior environment.

The process of creating new museums at the present stage is marked by a special attention to architectural solution of the structure itself. The museum building is a complex architectural phenomenon, inside of which works of art are selected and distributed in a certain sequence of spaces. The totality of artistic and architectural forms organizes the process of perception of the exposition, as the architectural organization of the museum building is very closely intertwined with the interior. Despite the fact that the reaction of visitors depends on a number of factors, including their education, culture, the architectural space acts as a predetermining factor offering a certain spatial structure to everybody.

A fundamentally new characteristic of modern museums is that for today the museum is an institution open to everybody, renouncing its former elitism, declaring its democracy, the idea of a connection between the world of art and everyday life. This openness in architectural solutions is manifested through the use of significant areas of glazing, blurring the boundaries of space. It is noteworthy that such techniques are used for both contemporary art museums and classical ones.

Most modern design projects for the interior space of museums demonstrate the final destruction of the former structure of the museum organization, which was based on exposition logic, based on rigid regulation of visitors. At the present stage, the spatial diversity of rooms, transparent partitions, the richness of lighting aspects and colour scale, creating unpredictable artistic effects, generating qualitatively new algorithms of artistic perception, where the visitor is free to choose the route of his movement through the exposition space, create his own, individual image of the artistic whole obtain a decisive role.

The generalization research work made it possible to establish that the terms "extraverted" and "introverted", borrowed from psychology are introduced into scientific circulation during the last 20 years and they are used to describe architectural and spatial solution of the environment. Y. Usov's dissertational study was singled out among the most significant research works, where a classification for extraverted and introverted bioclimatic residential buildings by the degree of openness to nature was proposed. Studies of the researcher Arta Xhambazi from Kosovo were also singled out. In his research an architectural object is considered to be as a kind of "body", which is characterized by interactions with environment and its internal environment.

The variety of options for interior formation by linking it with environment, which is determined by architectural design of the structure, formed the task of a more accurate categorical evaluation. Implemented integration of these terms, concerning the description of architectural objects, allows us to apply above mentioned definitions to characteristics of the interior environ-

ment. Differentiation of interiors on the basis of connection with the environment to extroverted (open, allowing to perceive the external environment), introverted (closed, excluding the possibility of perception of the exterior) and mixed introverted and extraverted types allows to characterize the interior environment more accurately from the point of view of its evaluation in the process of perception.

Keywords: museum, interior, design, architecture, extraverted, introvert.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Культурний розвиток сучасного суспільства відзначено активною організацією музеїв. Така тенденція простежується повсюдно: у Сполучених Штатах Америки, в країнах Азії, Європи і, безумовно, в Україні. Пояснень цьому факту досить багато — це і сприяння музею як культурного інституту розвитку міст, і, значною мірою, істотне розширення функцій самого музею. Сучасний музей — це не тільки місце зберігання й наукового вивчення певних артефактів, але й заклад, який реалізує рекреаційно-розважальні можливості. У цьому контексті такий процес не є незвичайним, оскільки музеї дають можливість відвідувачам виходити за рамки свого повсякденного життя і досвіду, відкриваючи щось особливе. Однак враження від відвідин музею визначається не тільки експонатами, які є в розпорядженні музею, але й дизайнерським рішенням як самої експозиції, так і музейного простору. Саме останній визначає настрій відвідувача і суттєво впливає на розуміння експозиції. На складність цієї проблеми вказує і шведська дослідниця Меріт Симонссон, зазначаючи, що «планування простору музею — це не просто створення середовища для відвідувачів, щоби представити себе фізично і розумово переміщеними у часі й просторі, щоб забезпечити краще уявлення або розуміння виставки або просторово ілюструвати контекст того, що демонструється...» [13].

У цьому аспекті безумовним є той факт, що архітектура музейних споруд значною мірою впливає на організацію та сприйняття розміщених у ньому експозицій. У своїх крайніх позиціях музейна архітектура надає рішення, які є практично протилежними один одному: формуючи інтер'єри або повністю ізольовані від навколишнього середовища, або цілком відкриті йому. Сучасні технічні досягнення дають можливість створювати споруди з величезними площами скління, які стирають грані між повсякденністю і світом експозиції. До них належать такі відомі будівлі, як Музей Мома у Нью-Йорку (арх. Танігучі), Музей на набережній Бранлі в Парижі (арх. Жак Нувель), Музей Ордрупгаард у Копенгагені (арх. Заха Хадід) та безліч інших. Таким чином, при аналізі та описанні всього розмаїття дизайнерських рішень експозицій виникає необхідність ясної диференціації інтер'єрних просторів з термінологічної точки зору.

Робота виконана згідно з науковою темою кафедри «Дизайн інтер'єру» ХДАДМ «Інноваційні підходи формування дизайну сучасного предметно-просторового середовища в умовах

постіндустріальних трансформацій» (реєстраційний № УкрІНТЕІ 0117U001382).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом значними роботами, де з різних сторін висвітлюються проблеми музейної експозиції, є наукові публікації української дослідниці Л. Великої [1], російського вченого М. Майстровської [6], монографія білоруського дослідника І. Горбунова «Музейна експозиція: колір, пластика, простір (у контексті проектно-культури останнього тридцятиліття)» [2]. Впливу інноваційних технологій на організацію музейної експозиції присвячено дослідження українського вченого В. Северіна [9], питання репрезентації творів сучасного мистецтва висвітлює у своїй публікації російський дослідник Ф. Кострич [5].

Серед актуальних робіт зарубіжних дослідників слід виділити наукову статтю мистецтвознавця і музеолога, співробітника Технологічного освітнього інституту центральної Македонії S. Mortaki, яка висвітлює проблеми сучасних художніх музеїв перш за все у соціальному аспекті [12]. Проблеми музеїв сучасного мистецтва та їх роль у трансформації сучасного суспільства презентує доктор наук із Греції E. Baniotopoulou [11].

Мета статті: визначити термінологічний апарат, необхідний для описання інтер'єрів музейних установ за ознакою зв'язку експозиційних просторів із навколишнім середовищем.

Методологічною основою дослідження є системний аналіз, де музейну споруду розглянуто з позицій установалення численних структурних зв'язків між її базовими елементами, зокрема архітектурою самої споруди, її інтер'єрами та екстер'єрним середовищем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес створення нових музеїв на сучасному етапі визначений особливою увагою до архітектурного вирішення самої споруди. Це пояснюється тим, що від вирішення комплексу специфічних завдань у подальшому залежить не тільки життя музею — внутрішнє й публічне, — але також і його успіх. Як зазначає у своїй монографії «Музейна експозиція: колір, пластика, простір (у контексті проектно-культури останнього тридцятиліття)» білоруський дослідник І. Горбунов, «світовий процес створення принципово нових за своїм пластичним обсягом будівель для музеїв почався у кінці 1990-х рр. Причина цього складного явища — корінний перелом у мисленні архітекторів не тільки на Заході й США, але й у центральноазіатському регіоні — Японії, Китаї, Кореї та в інших країнах» [2, с. 8].

Музейна споруда — це складний архітектурний феномен, в інтер'єрах якої твори мистецтва відібрані і розподілені у певній послідовності просторів. Сукупність художніх і архітектурних форм організовує процес сприйняття експозиції, оскільки архітектурна організація будівлі музею дуже тісно переплітається з інтер'єром. І, незважаючи на те, що реакція відвідувачів залежить від низки факторів, у тому числі й від їх освіти та культурного рівня, архітектурний простір ви-

ступає тим визначним фактором, який пропонує всім певну просторову структуру.

За словами Енн Тьомкін, куратора в Музеї сучасного мистецтва в Нью-Йорку, зміни в музеї «відображають тенденцію до переходу від мислення категоріями, від мислення канонічними наративами, до ідеї множинності історій — до того, щоб вміти дивуватися, а не прагнути постулювати» [7].

Принципово новою характеристикою сучасних музеїв є те, що на сьогоднішній день музеї є відкритою для всіх установою, яка відмовляється від колишньої елітарності, декларуючи свою демократичність, ідею зв'язку світу мистецтва і повсякденності. І ця відкритість в архітектурних рішеннях проявляється через використання значних площ скління, розмиваючи кордони простору. Примітно, що такі прийоми використовуються для музеїв як сучасного мистецтва, так і класичного. Одним із яскравих прикладів у світовій музейній практиці може слугувати будівля музею Ордрупгаард у Данії, побудована відомим архітектором Захою Хадід (2005) і така, що презентує колекцію французького живопису XIX — початку XX ст. Суцільне скління музейної будівлі, яка розташована в парку, створює ілюзію єдності природного й музейного простору.

Більшість сучасних проектів дизайну інтер'єрного простору музеїв демонструють остаточне руйнування колишньої структури музейної організації, в основі якої лежала експозиційна логіка, заснована на жорсткій регламентації руху відвідувача. На сучасному етапі вирішальної ролі набувають просторова різноманітність приміщень, прозорі перегородки, багатство аспектів освітлення і колірної гами. Це створює непередбачувані художні ефекти, які генерують якісно нові алгоритми художнього сприйняття, де відвідувач може сам обирати маршрут свого руху експозиційним простором, створювати власний, індивідуальний образ художнього цілого. Так музейна архітектура моделює особливості художнього мислення нашого часу [4].

Виходячи з вищевикладеного диференціація середовищного рішення сучасних музеїв може бути проведена за принципом ізоляваності і відкритості експозиційних просторів, оскільки саме експозиційний простір є визначальною функціональною ланкою в системі музейного комплексу. У класифікаційному визначенні пропонується оперувати термінами (від лат. *ntro* — всередину — і *verto* — повертаю, звертаю) і (від лат. *xtra* — поза, зовні — і *verto* — повертаю, звертаю). Терміни є запозиченими з психології, але на сьогоднішній день вони все частіше застосовуються при описанні архітектурно-просторового рішення середовища. У рамках психології екстраверсія проявляється в доброзичливості, балакучості, енергійності, в той час як інтроверсія проявляється у більш замкненій і відокремленій поведінці [14, с. 542–548].

Аналіз наукових публікацій свідчить, що протягом останніх 20 років ці терміни поступово

вводяться в науковий обіг стосовно до опису і категоріальної оцінки архітектурних об'єктів. Так, категорії «екстравертний» і «інтровертний» позначив у своїй доповіді російський дослідник С. Доспехов, виділяючи чотири основні типи архітектурних стилів, які відповідають певним соціотипам [3]. У своєму дисертаційному дослідженні Я. Усов, визначаючи особливості формування архітектурно-планувальних рішень біокліматичних житлових будинків, виявив основні принципи структурної організації таких будівель і запропонував відповідну їх класифікацію за ступенем відкритості у природу, розділивши їх на екстравертні будівлі — структура будівлі максимально відкрита в навколишнє середовище — та інтравертні будівлі — структура будівлі замкнута, ізольована від впливу навколишнього середовища, де природний компонент вводиться в будівлю у вигляді озелених просторів — зимових садів і критих атріумів [10].

Опублікована в International Journal of Contemporary Architecture “The New ARCH” стаття косовського дослідника Arta Xhambazi «Архітектура мислення через риси екстраверсії та інтроверсії: територія як питання екологічної орієнтації і автономії» також використовує зазначену термінологію. Оперуючи категорією «тіло» архітектури, А. Xhambazi приймає його як поняття, котре визначається відносинами частин архітектурного об'єкта, а також його діями і реакціями як з оточенням, так і з його внутрішнім середовищем. Завдяки рисам інтроверсії та екстраверсії «тіло архітектури» досліджується, починаючи з меж фізичних кордонів і далі, розширюючи горизонти через різне нормативне положення для пояснення значущого середовища його формування [15].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене узагальнююче дослідження дозволило встановити, що терміни «екстравертивний» та «інтровертивний», які є запозиченими з психології, протягом останніх 20 років вводяться в науковий обіг і використовуються при описанні архітектурно-просторового рішення середовища. Серед найбільш значущих робіт виділено дисертаційне дослідження Я. Усова, де запропоновано класифікацію на екстравертивні й інтравертивні біокліматичні житлові будівлі за ступенем відкритості до природи. Також відзначено роботу косовського дослідника Arta Xhambazi, котрий підходить до вивчення архітектурного об'єкта як такого собі «тіла», що характеризується взаємодіями як із оточенням, так і з його внутрішнім середовищем.

Різноманіття варіантів формування інтер'єру за характером його зв'язків із навколишнім середовищем, яке визначається архітектурним рішенням споруди, позначило завдання формування більш точної категоріальної оцінки. Уже здійснена інтеграція зазначених термінів, стосовно до опису архітектурних об'єктів, дозволяє застосувати вищевикладені визначення у характеристиці інтер'єрного середовища.

Диференціація інтер'єрів за ознакою зв'язку із навколишнім середовищем на екстравертивні (відкриті, такі, що дозволяють сприймати зовнішню обстановку), інтровертивні (закриті, такі, що виключають можливість сприйняття екстер'єру) і мішані інтровертивно-екстравертивні типи дозволяє більш точно підходити до характеристик інтер'єрного середовища з позицій його оцінки в процесі сприйняття. Розвиток подальших досліджень полягає у практичному використанні запровадженого термінологічного апарату в процесі аналізу та класифікації інтер'єрів сучасних музеїв.

Література:

1. Велика Л. П. Музейне експозиційне мистецтво [Текст] : монографія / Л. П. Велика. — Х. : ХДАК, 2000. — 159 с. : іл.
2. Горбунов И. В. Музейная экспозиция : цвет, пластика, пространство (в контексте проектной культуры последнего тридцатилетия) [Текст] : монографія / И. В. Горбунов ; М-во образования Республики Беларусь, Учреждение образования «Витебский государственный университет имени П. М. Машерова». — Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2017. — 167 с. : ил., табл. — ISBN 978-985-517-599-6.
3. Доспехов С. Соционические аспекты в архитектуре : Доклад на 6-й научной конференции по соционике в Москве 6–7 апреля 2002 г. [Электронный ресурс] / С. Доспехов // Динамическая соционика. Центр Владимира Миронова : [веб-сайт]. — Электрон. дані. — [2002]. — Режим доступу : <http://www.dynamicsocionics.ru/52-stati/dospikhov-s/224-dospikhov-s-sotsionicheskie-aspekty-v-arkhitekture.html> (дата звернення : 01.06.2017). — Назва з екрана.
4. Захарченко И. Н. Художественный музей как храм современной культуры (новые веяния в архитектуре и экспозиционной практике XX столетия) [Электронный ресурс] / И. Н. Захарченко // Sociologist's Warehouse : [веб-сайт]. — Электрон. дані. — 2006. — Режим доступу : <http://www.zaharov.znautvse.com/articles/museum.htm> (дата звернення : 05.06.2017). — Назва з екрана.
5. Кострищ Ф. А. Актуальное искусство в пространстве художественного музея. Проблемы репрезентации [Электронный ресурс] / Ф. А. Кострищ // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. — Электрон. дані. — 2008. — № 65. — С. 149–153. — Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/aktualnoe-iskusstvo-v-prostranstve-hudozhestvennogo-muzeya-problemy-reprezentatsii> (дата звернення : 07.06.2017). — Назва з екрана.
6. Майстровская М. Т. Образ и пространство в экспозициях искусств [Электронный ресурс] / М. Т. Майстровская // Материалы V Боголюбовских чтений (9–10 апреля 1998 г.). — Электрон. дані. — Режим доступу : <http://ogis.sgu.ru/ogis/bogo/mat5/mat5-1.html> (дата звернення : 05.06.2017). — Назва з екрана.
7. МоМА вводит новые принципы организации экспозиции [Электронный ресурс] // Colta : [веб-сайт]. — Электрон. дані. — 18.12.2015. — Режим доступу : <http://www.colta.ru/news/9624> (дата звернення : 01.06.2017). — Назва з екрана.
8. Музейная экспозиция (теория и практика, искусство экспозиции, новые сценарии и концепции) : На пути к музею XXI века [Текст] : сб. науч. трудов / отв. ред. М. Т. Майстровская. — М. : Астрель, 1997. — 289 с.
9. Северин В. Д. Выставочный дизайн в коммуникативном пространстве современного искусства [Текст] / В. Д. Северин // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. — Х. : ХДАДМ, 2011. — № 4. — С. 68–71.
10. Усов Я. Ю. Формирование архитектурно-планировочной структуры биоклиматических жилых зданий

- [Текст] : автореферат дис. ... канд. архитектуры : 05.23.21 / Я. Ю. Усов ; [Место защиты : Моск. архитектур. ин-т]. — М., 2013. — 30 с.
11. Baniotopoulou E. Art for Whose Sake? Modern Art Museums and their Role in Transforming Societies : The Case of the Guggenheim Bilbao [Электронный ресурс] / Evdoxia Baniotopoulou // Journal of Conservation and Museum Studies. — Электрон. дані. — 2001. — No. 7. — P. 1–5. — DOI : <http://doi.org/10.5334/jcms.7011>. — Режим доступу : <http://ogis.sgu.ru/ogis/bogo/mat5/mat5-1.html> (дата звернення : 01.06.2017). — Назва з екрана.
 12. Mortaki S. Key Issues Facing Art Museums in the Context of Their Social Role [Текст] / Sapfo Mortaki // International Journal of Humanities and Social Science. — 2012. — Vol. 2, No. 16. — P. 134–137.
 13. Simonsson M. Displaying Spaces : Spatial Design, Experience, and Authenticity in Museums [Электронный ресурс] / Märit Simonsson ; Institutionen för kultur- och medievetskap, Umeå universitet. — Электрон. дані. — Umeå, 2014. — 206 s., ill. — ISBN 978-91-7601-141-6. — Режим доступу : <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:760025/FULLTEXT01.pdf> (дата обращения : 02.06.2017). — Назва з екрана.
 14. Thompson E. R. Development and validation of an international English big-five Mini-Markers [Текст] / E. R. Thompson // Personality and Individual Differences. — 2008. — No. 45 (6). — P. 542–548. — DOI : 10.1016/j.paid.2008.06.013.
 15. Xhambazi A. Thinking Architecture through the Traits of Extroversion and Introversion : Territory as a Question of Environmental Orientation and Autonomy [Электронный ресурс] / Arta Xhambazi // The New ARCH : International Journal of Contemporary Architecture. — Электрон. дані. — 2015. — Vol. 2, No. 3. — P. 11–24. — DOI : 10.14621/tna.20150402. — Режим доступу : <http://the-new-arch.net/Articles/v02n03a02--Arta-Xhambazi.pdf> (дата звернення : 01.06.2017). — Назва з екрана.

References:

1. Velyka, L. P. (2000). *Muzeine ekspozitsiine mystetstvo* [Museum Expositions Art]. Kharkiv : KhDAK, 2000. (In Ukrainian).
2. Gorbunov, I. V. (2017). *Muzeynaya ekspozitsiya : tsvet, plastika, prostranstvo (v kontekste proektnoy kul'tury poslednego tridsatiletia)* [Museum exposition : color, plastic, space (in the context of the project culture of the last thirty years)]. Vitebsk : VGU imeni P. M. Masherova. (In Russian).
3. Dospikhov, S. (2002). *Sotsionicheskie aspekty v arkhitekture : Doklad na 6-y nauchnoy konferentsii po sotsionike v Moskve 6–7 aprelya 2002 g.* [Socionic aspects in architecture : Report at the 6th scientific conference on sociionics in Moscow in April 6–7, 2002]. *Dinamicheskaya sotsionika. Tsentri Vladimira Mironova — Dynamic socionics. Vladimir Mironov's Center*. Retrieved from <http://www.dynamicsocionics.ru/52-stati/dospikhov-s/224-dospikhov-s-sotsionicheskie-aspekty-v-arkhitekture.html>. (In Russian).
4. Zakharchenko, I. N. (2006). *Khudozhestvennyy muzey kak khram sovremennoy kul'tury (novye veyaniya v arkhitekture i ekspozitsionnoy praktike XX stoletiya)* [Art museum as a temple of modern culture (new trends in architecture and exposition practice of the XX century)]. *Sociologist's Warehouse*. Retrieved from <http://www.zaharov.znautvse.com/articles/museum.htm>. (In Russian).
5. Kostriishch, F. A. (2008). *Aktual'noe iskusstvo v prostranstve khudozhestvennogo muzeya. Problemy reprezentatsii* [Actual art in the space of an art museum. Problems of representation]. *Izvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Gertsena — Proceedings of the A. I. Herzen Russian State Pedagogical University*, 65, 149–153. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/aktualnoe-iskusstvo-v-prostranstve-hudozhestvennogo-muzeya-problemy-reprezentatsii> (In Russian).

6. Maistrovskaya, M. T. (1998, April 9–10). *Obraz i prostranstvo v ekspozitsiyakh iskusstv* [The image and space in the art expositions]. *Materialy V Bogolyubovskikh chteniy — Proceedings of the 5th Bogoliubov Readings*. Retrieved from <http://ogis.sgu.ru/ogis/bogo/mat5/mat5-1.html>. (In Russian).
7. MoMA vvodit novye printsipy organizatsii ekspozitsii [MoMA introduces new principles for organizing the exposition]. (2015, Desember 18). *Colta*. Retrieved from <http://www.colta.ru/news/9624>. (In Russian).
8. Maistrovskaya, M. T. (Ed.). (1997). *Muzeynaya ekspozitsiya (teoriya i praktika, iskusstvo ekspozitsii, novye stsenarii i kontseptsii)* [Museum Presentation (Theory and Practice, presentation Art, new Scripts and Concepts)]. Moscow : Astrel'. (In Russian).
9. Severin, V. D. (2011). *Vystavochnyy dizayn v kommunikativnom prostranstve sovremennogo iskusstva* [Exhibition design in the communicative sphere of modern art]. *Visnyk Khark. derzh. akad. dyzainu i mystetstv — Bulletin of the Kharkov State Academy of Design and Arts*, 4, 68–71. (In Russian).
10. Usov, Ya. Yu. (2013). *Formirovanie arkhitekturno-planirovochnoy struktury bioklimaticheskikh zhilykh zdaniy* [Formation of the architectural and planning structure of bioclimatic residential buildings]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow. (In Russian).
11. Baniotopoulou, E. (2001). *Art for Whose Sake? Modern Art Museums and their Role in Transforming Societies : The Case of the Guggenheim Bilbao*. *Journal of Conservation and Museum Studies*, 7, 1–5. DOI: <http://doi.org/10.5334/jcms.7011>. Retrieved from <http://ogis.sgu.ru/ogis/bogo/mat5/mat5-1.html>. (In English).
12. Mortaki, S. (2012, August). *Key Issues Facing Art Museums in the Context of Their Social Role*. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2, (16), 134–137. (In English).
13. Simonsson, M. (2014). *Displaying Spaces : Spatial Design, Experience, and Authenticity in Museums*. Umeå universitet. Retrieved from <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:760025/FULLTEXT01.pdf>. (In English).
14. Thompson, E. R. (2008, October). *Development and validation of an international English big-five Mini-Markers*. *Personality and Individual Differences*, 45 (6), 542–548. DOI: 10.1016/j.paid.2008.06.013. (In English).
15. Xhambazi, A. (2015). *Thinking Architecture through the Traits of Extroversion and Introversion : Territory as a Question of Environmental Orientation and Autonomy*. *The New ARCH*, 2, (3), 11–24. DOI: 10.14621/tna.20150402. Retrieved from <http://the-new-arch.net/Articles/v02n03a02--Arta-Xhambazi.pdf>. (In English).

28.04.2018